

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора психологічних наук, професора Шпак Марії Мирославівни
на дисертаційну роботу Августюк Марії Миколаївни
на тему: «Емоційний інтелект студентів у контексті метакогнітивного
моніторингу», подану на здобуття наукового ступеня доктора психологічних
наук зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

1. Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок із планами відповідних галузей науки.

Нині перед педагогами і практичними психологами закладів вищої освіти гостро постає питання розвитку емоційного інтелекту у студентської молоді. З метою забезпечення успішності спілкування, навчання і професійного становлення студентів, необхідно розвивати у них здатність розуміти власні і чужі емоції та керувати ними. Особливо це має важливе значення в складних умовах сьогодення, пов'язаних з війною в Україні, коли багато молодих людей перебуває в стресових, складних життєвих ситуаціях. Тому актуальність дисертаційного дослідження Августюк Марії Миколаївни не викликає сумніву, оскільки розвиток емоційного інтелекту в студентів на сучасному етапі є важливим завданням, а системного дослідження особливостей прояву емоційного інтелекту у структурі точності метакогнітивного моніторингу не проводилось. До того ж, залишається не до кінця вивченим питання зв'язку метакогнітивного моніторингу з результативністю навчальної діяльності студентів. З огляду на зазначене, дисертаційне дослідження Августюк Марії Миколаївни є важливим і своєчасним.

Дисертаційна робота Августюк Марії Миколаївни виконана відповідно до плану наукової діяльності кафедри психології та педагогіки Національного університету «Острозька академія» і здійснена у межах науково-дослідної теми кафедри «Розвиток суб'єктів освітньої діяльності в умовах кіберпростору» (номер ДР 01214112964). Тему дисертації затверджено вченою радою

Національного університету «Острозька академія» (протокол № 2 від 24 вересня 2020 року).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз змісту дисертації дає підстави вважати, що обґрунтованість наукових положень і висновків дисертації, надійність і достовірність результатів дослідження забезпечено:

1) теоретико-методологічним обґрунтуванням вихідних положень, використанням комплексу методів дослідження: теоретичних, емпіричних та організаційних, застосуванням методів математично-статистичної обробки емпіричних даних, кількісним та якісним аналізом отриманих результатів;

2) глибоким аналізом психологічних, педагогічних та методологічних наукових джерел з проблеми розвитку та функціонування емоційного інтелекту, а також основних характеристик метакогнітивного моніторингу, його структурних компонентів, видів, впливу на навчальну діяльність. До вагомих результатів дисертації відносимо ґрунтовний аналіз літературних джерел (549 найменувань, з них 386 – іноземними мовами), що свідчить про широку обізнаність здобувачки з результатами наукових досліджень не лише вітчизняних, а й зарубіжних учених з обраної проблеми;

3) впровадженням результатів дисертаційного дослідження у навчальний процес закладів вищої освіти, що підтверджено відповідними довідками, а саме: у 7 закладів вищої освіти в Україні та 1 заклад вищої освіти за кордоном (Варшава, Польща). Також науково-прикладні розробки дисертантки знайшли застосування в різних сферах практики, зокрема під час реалізації діяльності Наукового Центру «Саногенна педагогіка та психологія» Національного університету «Острозька академія»; ГО «Український Дім Жиліна» (Словаччина); Науково-дослідної лабораторії когнітивної психології Національного університету «Острозька академія»;

4) апробацією результатів дослідження, які обговорювались на: засіданнях кафедри психології та педагогіки Національного університету «Острозька академія» (2016–2023 рр.); наукових та науково-практичних конференціях, зокрема Августюк Марія Миколаївна брала участь у 13 Міжнародних науково-

практичних конференціях, 1 – Міжнародній інтернет-конференції та 1 – Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції з міжнародною участю.

3. Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження.

Здійснений аналіз дисертаційної роботи дозволяє констатувати, що дисертанткою отримано вагомі наукові результати, які відображають наукову новизну дослідження. Так, вперше теоретично та емпірично досліджено особливості прояву емоційного інтелекту в структурі точності метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності студентів, що дало змогу розширити зміст поняття емоційного інтелекту як складної інтегральної ієрархічної системи; побудовано теоретико-концептуальну модель зв'язку емоційного інтелекту з точністю метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності студентів; виявлено внутрішньогрупові та міжгрупові кореляції між емоційним інтелектом, рефлексивністю та метакогнітивною обізнаністю, що уможливило їх розгляд у системі чинників точності метакогнітивного моніторингу; розроблено та апробовано тренінгову програму підвищення точності метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності студентів засобами емоційного інтелекту, що дозволило визначити такі напрями формувального впливу, як: формування здібностей ідентифікувати та оцінювати емоції, сприяти емоційній фасилітації мислення, розуміти емоції, керувати емоціями; визначено основні теоретичні положення психолого-педагогічних та методичних умов підвищення точності метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності у студентів засобами емоційного інтелекту, що насамперед передбачають дотримання умов підвищення рівня емоційного інтелекту; розроблено психолого-дидактичні поради до підвищення точності метакогнітивного моніторингу засобами емоційного інтелекту.

4. Практична значущість результатів дослідження. До переваг дисертаційної роботи Августюк Марії Миколаївни, безсумнівно, відносимо її практичну спрямованість. Отримані результати дослідження можуть бути використані під час викладання низки психологічних навчальних дисциплін у закладах вищої освіти («Загальна психологія», «Психологія розвитку», «Педагогічна психологія», «Когнітивна психологія» та ін.). Цінним з позицій практичної значущості вважаємо те, що дисертанткою розроблено тренінгову

програму, а також психолого-дидактичні поради щодо підвищення точності метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності у студентів засобами емоційного інтелекту, які стануть корисними для науково-педагогічних працівників, психологів-практиків та здобувачів вищої освіти.

5. Оцінка змісту й оформлення дисертації та реферату.

Заслуговує на позитивну оцінку структура дисертації, яка відображає логіку дослідницького задуму та етапи проведення науково-психологічного дослідження.

Дисертаційна робота чітко структурована і складається з анотації (українською та англійською мовами), змісту, переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів та висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Послідовність викладу матеріалу дає змогу прослідкувати розв'язання дисертанткою визначених завдань дослідження.

Ознайомлення зі змістом першого розділу «**Теоретико-методологічні засади емоційного інтелекту**» свідчить про ґрунтовне вивчення Августюк Марією Миколаївною наукових і методологічних основ досліджуваної проблеми. Дисертанткою здійснено глибокий теоретичний аналіз проблеми дослідження емоційного інтелекту. Зокрема, проаналізовано зміст поняття емоційного інтелекту, його структуру, згруповано концептуальні підходи до вивчення цього феномена у психологічній науці, описано роль емоційного інтелекту в навчальній діяльності студентів тощо. Важливою заслугою дисертантки є поглиблення та уточнення змісту поняття емоційного інтелекту, який трактується нею, як складна інтегрально-ієрархічна система, яка базується на єдності когнітивних, емоційних, адаптаційних та соціальних складових у процесі внутрішньоособистісних та міжособистісних здібностей ідентифікувати та оцінювати емоції, сприяти емоційній фасилітації мислення, розуміти емоції та керувати ними з метою динамізації інтенсивного емоційного та інтелектуального розвитку особистості.

Марією Миколаївною охарактеризовано основні моделі емоційного інтелекту, найбільш розробленими серед яких нині є модель здібностей та модель змішаного типу. Заслугою дисертантки вважаємо розмежування поняття емоційного інтелекту з семантично близькими, однак не тотожними поняттями

емоційної зрілості, емоційного мислення, емоційної компетентності, емоційної креативності, емоційної культури, емоційної грамотності, що забезпечує, з одного боку, розуміння їх змісту, з іншого – спонукає до подальших досліджень.

У другому розділі дисертації **«Особливості прояву емоційного інтелекту в структурі метакогнітивного моніторингу»** наведено результати теоретичного аналізу особливостей прояву емоційного інтелекту в структурі метакогнітивного моніторингу. Зокрема, дисертанткою проаналізовано зміст поняття метакогнітивного моніторингу, його види та структуру, що дало змогу поглибити і розширити уявлення про метакогнітивний моніторинг як процесуальний аспект метапізнання з виокремленням його видів, чинників точності, ролі та місця в системі саморегульованого навчання. Марією Миколаївною окреслено зв'язок точності метакогнітивного моніторингу з результативністю навчальної діяльності, виокремлено основні підходи до вимірювання точності суджень метакогнітивного моніторингу, описано особливості зв'язку метакогнітивного моніторингу та контролю як структурних компонентів метапізнання. Особливо заслуговує на увагу розроблена теоретико-концептуальна модель зв'язку емоційного інтелекту з точністю метакогнітивного моніторингу, яка враховує структурні компоненти емоційного інтелекту, особистісні та метакогнітивні характеристики студентів, їх вікові особливості та статеві відмінності, характеристики навчального матеріалу.

Третій розділ – **«Емпіричне дослідження емоційного інтелекту студентів у структурі точності метакогнітивного моніторингу»** – присвячений опису процедури та аналізу результатів емпіричного дослідження особливостей прояву емоційного інтелекту в структурі точності метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності студентів. Схвальним вважаємо проведення емпіричного дослідження у два етапи, які передбачали діагностичний та лабораторний експеримент. Також до заслуг дисертантки відносимо коректно підібраний психодіагностичний інструментарій. Особливої уваги заслуговує застосування дисертанткою комплексу методів математично-статистичної обробки емпіричних даних.

На основі отриманих експериментальних даних Августюк Марія Миколаївна здійснила аналіз особливостей прояву емоційного інтелекту

студентів у розрізі виокремлених у результаті теоретичного аналізу чинників точності метакогнітивного моніторингу, а також здібності ідентифікувати та оцінювати емоції.

У четвертому розділі **«Формування точності метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності студентів засобами емоційного інтелекту»** наведено обґрунтування та результати апробації тренінгової програми підвищення точності метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності здобувачів вищої освіти засобами емоційного інтелекту. На основі узагальнення результатів теоретико-експериментального дослідження дисертантка описує основні теоретичні положення психолого-педагогічних та методичних умов підвищення точності метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності студентів засобами емоційного інтелекту. Конструктивними вважаємо розроблені дисертанткою психолого-дидактичні поради до підвищення точності метакогнітивного моніторингу засобами емоційного інтелекту, що передбачають формування здібностей сприяти емоційній обізнаності, розуміти емоції, ідентифікувати стратегії поведінки та керувати емоціями.

Глибокий і системний аналіз проблеми дослідження дав змогу Августюк Марії Миколаївні сформулювати достатньо обґрунтовані висновки до розділів та загальні висновки, які відображають цілісність та логічну завершеність дослідження, розв'язання поставлених завдань та досягнення визначеної мети.

Додатки, а також таблиці та рисунки, подані у дисертаційній роботі, виразно та наочно відображають отримані емпіричні дані та сприяють повноті сприймання результатів дослідження.

За своїм змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертація і реферат відповідають чинним правилам і вимогам. Основні положення дисертації й реферату – ідентичні. Порушень академічної доброчесності у дисертаційній роботі не виявлено.

6. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

Основні положення та результати дослідження відображено дисертанткою у 41 публікації, з яких: 1 монографія; 19 статей у наукових фахових виданнях України; 3 статті у закордонних наукових виданнях, що індексуються у

наукометричних базах SCOPUS та Web of Science; 15 публікацій у збірниках матеріалів конференцій та 3 публікації методичного характеру. Зазначені наукові праці достатньо повно відображають основний зміст та отримані результати дисертаційного дослідження.

7. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження та наукові здобутки Августюк Марії Миколаївни, зазначимо окремі дискусійні положення та висловимо зауваження й побажання щодо змісту роботи:

1. Аналізуючи теоретичні аспекти проблеми дослідження емоційного інтелекту у контексті метакогнітивного моніторингу, дисертантка вдається до ґрунтовного теоретичного аналізу праць як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Однак, на наше переконання, перші два розділи дисертації дещо переобтяжені аналізом теоретичних підходів зарубіжних учених до досліджуваної проблеми, водночас окреслені теоретичні моделі і концепції емоційного інтелекту потребують більш критичної оцінки.

2. На нашу думку, дисертантці варто було б детальніше зупинитися на розгляді та аналізі проблеми співставлення понять метакогнітивного моніторингу та метакогнітивного контролю з описом особливостей прояву емоційного інтелекту студентів також у структурі метакогнітивного контролю.

3. Вважаємо, що доцільно було б більш детально обґрунтувати положення щодо формування навичок ефективного метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності студентів, які лягли в основу тренінгової програми підвищення точності метакогнітивного моніторингу навчальної діяльності здобувачів вищої освіти засобами емоційного інтелекту, зокрема, це стосується взаємодії студента, викладача та студентської групи.

4. Текст дисертації подекуди перевантажений таблицями, в яких, зокрема, представлені результати опису основних підходів до вивчення емоційного інтелекту (с. 47-50), моделей емоційного інтелекту (с. 70-76), які варто було б винести у додатки.

Проте висловлені зауваження і побажання не впливають на загальну високу оцінку дисертаційного дослідження та не знижують її наукової цінності.

8. Загальний висновок.

Вищезазначене дає змогу констатувати, що дисертаційна робота Августюк Марії Миколаївни «Емоційний інтелект студентів у контексті метакогнітивного моніторингу» є завершеним, самостійним дослідженням, яке вирізняється актуальністю, науковою новизною, має теоретичну й практичну значущість. Дисертація виконана згідно з вимогами Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук (затвердженого постановою № 1197 Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 року), а її авторка Августюк Марія Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора психологічних наук зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології розвитку
та консультування
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Шпак

Марія ШПАК

Підпис *Шпак*
засвідчую:
Начальник відділу кадрів
Дубовий

*Відук надійшов до спеціалізованої вченої ради
12 жовтня 2021
Гільман*

членці секретар СВА